

ק"ק פראג, וכוידיל יש ג' רביעית ומחצה מרכיעית של תורה לערך, ופורתא לא דייקנין לחומרא.

דף קי"ט ע"ב אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן. עיין

בתוס' ד"ה אמר רב, דלהא לא איתקש מצה לפסח. והטור בסימן תע"ח פסק שאין לאכול אפיקומן בשני מקומות. והדבר יפלא שהרי התוס' הוכיחו כאן דלהא לא איתקש מצה לפסח. והנלע"ד בזה, כי צריך טעם למה להא לא איתקש הא אין היקש למחצה. ונראה דר"ע דסובר לקמן דף ק"כ ע"ב דסובר הזה למעוטי לילה אחרת, ולכאורה קשה ל"ל הזה דאיך אפשר לומר בלילה אחרת הא עיקר פסוק זה בפסח מצרים נאמר, והלא יצאו ביום ט"ו, ואיך יאכלו הא אין הפסח נאכל בשני מקומות דפסקינן כר' יהודה. אמנם הא לא קשיא, דאכתי איכא למימר דזמן אכילתו שני לילות, ומי שיאכל היום במצרים באמת לא יאכל למחר, אבל מי שלא יאכל היום יאכל למחר במקום שיהיו. אמנם מצה כולם חייבין לאכול בלילה הזה דכתיב בערב תאכלו מצות, ואם יאכל הפסח למחר על כרחך יאכלוהו על מצות ומרורים, ואיך יאכל מצה בב' מקומות, אלא ודאי דמצה נאכלת בשני מקומות. וכל זה לר' עקיבא, אבל לראב"ע הזה אתי לגזירה שוה שנאכל עד חצות עיין סוף פסחים, וא"כ לראב"ע מצה איתקש לכל מילי לפסח, והתוס' בדף ק"כ ע"ב בד"ה אמר, פסקו כר"ע, ולכן החליטו דמצה נאכלת בב' מקומות. אבל הרא"ש בפ"ק דברכות מסופק אם הלכה כר"ע או כראב"ע, ולכן פסק הטור לחומרא שאין מצה נאכלת בשני מקומות.

דף ק"כ ע"א ואידך כתיב בהאי וכתוב בהאי וצריכא. ולעיל דף כ"ח ע"ב ור'

שמעון טמא ושהיה בדרך רחוקה לא איצטריך קרא דלא גרע מערל ובן נכר, ור' יהודה כתיב בהאי וכתוב בהאי. וצריך טעם לדבר למה לעיל לא אמר וצריכא וכאן אמר וצריכא. ונראה דרשב"ם [ד"ה כתיב] מפרש הצריכותא דטמא ושהיה בדרך לא ילפי מערל ובן נכר, משום דאולי אלו דעבדי בשני ויאכלו מצות בשני יש סברא שלא יתחייבו בראשון במצה, ואם כתיב בערב תאכלו הוה מוקמינן אמסתבר דהיינו ערל ובן נכר דלית להו תקנתא בשני. והנה התוס' כאן וגם לעיל בדף כ"ח [ע"ב] בד"ה כל ערל, כתבו דבן נכר דקרא לא מתוקם אלא שהיה מומר בשעת שחיטה ועשה תשובה. ולפ"ז דמיירי דעשה תשובה אם כן אית ליה תקנתא בשני, שהרי הויד בראשון עושה את השני, ואם כן בטל הצריכא, ושפיר

הזמן משלים קושי השעבוד. והנה יש להוכיח שקושי השעבוד במצרים הוא השלים ובזמן האמיתי יצאנו, דהנה סדר הפסח מצה ואח"כ מרור, וכיון שמצה רומז לגאולה ומרור רומז לשעבוד, היה להקדים מרור למצה שהרי השעבוד קדים לגאולה, אבל באמת אדרבה המרור הוא הגאולה האמיתית, שע"י שמררו חייהם נשלם הזמן. וזה כוונת ר"ג כל שלא אמר ג' דברים הללו, דהיינו לפרש טעם, לא יצא ידי חובתו, דאיכא למימר שיצא קודם זמן ועדיין אנו חייבין להשתעבד, אבל ע"י פירוש הטעמים ואז קשיא למה מרור אחר מצה, וצ"ל כנ"ל, ואם כן בזמן יצאו והיתה גאולה אמיתית.

והואיל וחביבא מצוה בשעתה ובלילה זו צריכין לאכול כזית מצה וכן מרור ולשתות מן ארבע כוסות רביעית של תורה, צריך אני לברר שיעור הכזית ושיעור הרביעית מה שעולה לדעתי שנתברר לי במופת שהוא שלא כדברי הש"ע, כי באמת מבואר בש"ע סימן תפ"ו ששיעור כזית הוא חצי ביצה. ואמנם לפי שנתברר לי עפ"י מדידה שהביצות המצויות עתה בימינו, הנה הביצה שלימה שבזמנינו הוא רק חצי ביצה מביצים שבהם שיעורי התורה ה). והמופת הזה כי שיעור חלה הוא מ"ג ביצים וחומש, והתיו"ט מדד שהוא פינט מדה ישנה שמצאתי כאן בכואי לפראג, ואני מדדתי ומצאתי שהוא פחות מפינט, ושוב עשיתי כלי המחזיק שבע אגודלים פחות ב' תשיעית באורך ורוחב ורום מרובע שהוא שיעור חלה המפורש בש"ע בי"ד סימן שכ"ד, והוא על פי חשבון של שיעור מקוה, והכלי זה מחזיק מעט יותר משמנה זיידלך שהוא שני פינט, ואם כן שני שיעורי חלה מכחישים זה את זה, ושניהם הלכה למשה מסיני, כי שיעור מ"ג ביצים וחומש הוא הלכה למשה מסיני, וכן שיעור מקוה הוא הלכה למשה מסיני, ועל כרחך שנשתנה בזמנינו, או שהאגודלים נתגדלו והמה גדולים יותר מהאגודלים שהיו בימי התנאים, או שהביצים נתקטנו והמה בזמנינו קטנים ממה שהיו בימי התנאים. וידוע שהדורות הולכים ומתמעטים ואי אפשר שאגודל שלנו גדול יותר מאגודלים שהיו בימי חכמי ש"ס. ועל כרחך הביצים בזמנינו נתמעטו. ולכן אני מזהיר שעל פינט קמח יקח החלה בלי ברכה, כי לא באתי להקל על שיעורא של התיו"ט, אבל ברכה לא יברכו עד שיהיה שני פינט קמח מחוקים ומעט יותר. וכיון שנתברר שהביצים שלנו נתקטנו על מחציתם, אם כן שיעור זית שהוא חצי ביצה הוא כביצה שלנו (ו). וכזה אשער באכילת מצה ומרור בכל שיעורי התורה. ושיעור רביעית של תורה על פי מדה זו הוא יותר מרובע זיידל של הזיידל הישן שמצאתי פה

ע"ש, ודפח"ח. רק לכאורה הוא מביא רא"י לסתור כי אדרבה דבמצרים קוב"ה מיהר לגואלם ע"כ נראה דר' לוי רצה לומר דבאמת שגלות הרביעי להשלים גלות מצרים ואריכת זמן משלים קושי השעבוד, וא"כ מה שקב"ה גאל אותנו קודם ת' שנים מסיבת קושי השעבוד ואבן גדולה עשאו לצרורות מה שאנחנו היום בגלות הזה ולכן מציינו כשנגלה בסיני אמר אהי אשר אהי ופרש"י אהי עמם בגליות אחרים ומשה רבינו אמר ד' לצרה בשעתה, ולהנ"ל י"ל דרמו לו הקב"ה אף שלא נשלם הקץ מ"מ סיבת גליות אחרים ישלימו רק שיריחונו מאמרו ואח"כ יצאו ברכוש גדול וכתבו דהוא התורה. וכזה מיושב ג"כ מה שנקט מרור לבסוף להודיע שהמרור הוא הגלות הרביעי הוא סיבה לפסח ומצה כי אנחנו בגלות הזה משלימים גלות מצרים, והקב"ה הבטיח שאחר זמן הגלות יגאלנו והוא מורה שיגאל אותנו אשר אנחנו מחכים לביאת הגואל, ולכן לא יצא י"ח אם לא הוכיר על סדר הזה כי ע"י שזכיר מרור בסוף מורה שמאמין בביאת הגואל כב"א (אהל דוד).

ה) כן מצאתי בתשב"ץ ח"ג שכתב לענין שיעור המקוה שנתקטנו השיעורים, וכן מצאתי בס' המנהיג ה' פסח אות ל"ה שהביצים נתקטנו (הגרי"ש נאטאנואהן וצ"ל).

(ו) יעויין בס' פרי מגדים יו"ד סי' מ"ד במש"ו ס"ק י"ב, ובמעשה דמגנצא המוכא בש"ך סי' מ"ד ס"ק י"ב שהכשירו כולי' שהקטינה כיון שראו שהי' כענבה, נראה דכל השיעורים לפי העת והזמן דהא הראב"ן בעצמו כתב שם שבא"י היו הענבים גדולים והאיך ידעו במגנצא לשער כענבה (ברוך טעם). [וכיכ באמרי ברוך ליו"ד שם, וע"ע תשובה מאהבה ח"ג גליון יו"ד סי' שכ"ו].

תשובה כוארבה

ט"ז חלו ומה כשתנה משאר ריוח הבח לו לארס וצדיקי
 מעשר כסף צוה"ז חס הוא מן התורה או מדרבנן או
 כמו דברים המותרים ואחרים כהגו בו חיסור והיא נדפסה
 בחבורי שו"ת ת"מ חלק ח' סי' פ"ז עיי"ש בארובה בדברים
 של טעם ודעת זקנים הראשונים והאחרונים ועיין שו"ת
 פ"י סימן ב' ובשער חפרים סי' פ"ד ובח"י סי' רכ"ד ובספר
 צהר יעקב ולענין המבזבז חל יבזבז יותר מחומש עיין
 מ"ש צמ"ד בשו"ת ת"מ חלק שני סי' רפ"ה ועל גופי דברי
 הט"ז שכתב שנהגין לכוף החתן וכו' נער הייתי וגם
 זקנתי ולא ראיתי ולא שמעתי מרבני קשישתי שנהגו לכוף
 החתן וכו'.

(ש"ס) גליון ס"ך סוף הסימן אבל אין חייבין על טבל זה
 מיתה עכ"ל וכ"ד כל הראשונים והאחרונים ועיין
 בהימ"ש פ"ד מהל' מ"ח הלכה ב' ובה"ה ובמשנה
 למלך ושער המלך וצ"י וצ"ח וחוס' במס' יבמות דף פ"ו
 ע"ח נד"ה חי מהתם וכו' לתירוץ ח"כ כיון שאינו חלוק
 משאר טבל לענין הזהרה ה"ה לענין מיתה עכ"ל קחי
 לשעת הירושלמי פרק ב' דקדושין סוף הלכה ח' דאמר
 ר' נח ר"ה בשם ר' האוכל פירות טבולים למעשר עכי
 חייב מיתה עכ"ל אבל לא נראה מחלמודח דידן צכמה
 מקומות וכי"צ ראיתי בשו"ת מהר"ט ח"א סוף סי' כ"ה
 עיי"ש עכ"ז כל"ע שכל נושאי כליו של הרמב"ם וכל
 האחרונים לא הביאו דברי הירושלמי חלו לזה הערני ידידי
 קרובי הרב הגדול מו"ה משה פערלש מקהלתנו ואח"כ
 צ"קרה טהור הקרה ה' לפני' דבר חמת להגאון מוהר"ר
 יצחק בכ"ר דוד וראיתי שהרגיש צמ"ש עיין שם קונטרס
 עשירי סי' ד' דף ק' ע"ג דברים חריפים ובקיא' ואמתיים
 חסרי עין ראחה חלה.

(י"ג) גליון ש"ע גזז אמר וכו' ואם לבצע פטור עכ"ל
 עיין לעיל סי' ס"ח סעיף ט"ו ובש"ך שם סוף
 הסימן.

(ש"ס) גליון ש"ע שם גזז אמר ולבנו וכו' עכ"ל עיין ס"ך
 ח"ה ר' וצונו ח"ח הח"ד בחוחו וחוחו ח"י ח"ח

צעי פ
 והתרו
 (ש"ס)
 וגם ה
 לזה צו
 ובהנה
 כאן ש
 חפ"י צ
 צנדין
 חיסור
 דבר
 לענין
 בתשוב
 לאשר
 מכל ד
 כל זה
 ס"ק כ
 ועמ"ש
 (ש"ס)
 עיין ה
 חת ר'
 (ש"ס)
 רוב ה
 רוב הנ
 ל"ט ו
 בתפילי
 ועיין מ
 עיקל ד
 שנכנסו
 לחלוץ

(שבר) גניון ש"ע סעיף ח' שהיה מחזקת מ"ג בל"ס
 וחימש עכ"ל עיין ש"ך, כ' מ"ו הנ"ל כ"ע בכוף
 הפירוש על מס' פסחי' וז"ל לפי שנתברר לי עפ"י מדרה
 שהבילות הילויות עתה צימינו הנה הביצה שלימה
 שנזמנו הו"ח רק חצי ב"ה מצ"ס שבהם שערך החורה
 והמופת ע"ז כי שיעור חלה הוא מ"ג בל"ס וחומש והח"י
 מדר שהו"ח פ"כט מדרה ישנה שמלחתי כאן צבואי לפרה
 וז"ל מדרתי ומלחתי שהו"ח פחות מפ"כט וס"ב עשיתי כלי
 המחזיק שבשה הגדלים פחות ב' השיעית בלורך ורוחב ורום
 מ"בוע שהו"ח שיעור חלה המפורש בש"ע ב"ד ס"ו שב"ד
 והו"ח עפ"י חשבון של שיעור מקיה והכלי זה מחזיק מצ"ע
 יותר משמונה ז"ד ל"ך שהו"ח שני פיכ"ט וא"כ שני שיעורי
 חלה מכחישים זה את זה ושניהם ה"ב למה מס"כי
 כי שיעור מ"ג בל"ס וחומש הוא הל"מ וכן שיעור מקיה
 הוא הל"מ וע"כ שנשתנו צזמננו או שהגדלים נחבדלו
 והמה גדולים יותר מהגדולים שהיו צימי ההנאים או
 שהבילים נחקטנו והמה צזמננו קטנים ממה שהיו צימי
 התנאים וידוע שהדורות הולכים ומתמעטים וז"ל שהגדול
 שלנו גדול יותר מהגדול' שהיו צימי חכמי הש"ס וע"כ
 הצ"ס צזמננו נחמעטו ולכן חזי מזהיר שעל פיכ"ט
 קמח יקח החלה בלי ברכה כי לא צלחתי להקל על שיעור
 של הת"יט אבל ברכה לא יברכו עד שיהא שני פיכ"ט
 קמח מחוקים ומעט יותר וכוון שנתברר שהבילים שלנו
 נחקטנו על מחליחם ח"כ שיעור זית שהו"ח חזי ב"ה
 הוא כביצה שלנו וכו' חשער צלחלת מזה ומרור וכל
 שיעורי החורה ושיעור רביעית של תורה על פי
 מדה זו הוא יותר מרובע ז"ד ל' של הזיידל הישן
 שמלחתי פה ק"ק פראג וצזיידל יש ג' רביעית ומחלה
 מרביעית של תורה לערך ופורתח לא דיוקין לחומת
 עכ"ל, אבל חלילה וחלילה להקל בעבור חשבון הזה בשיעור
 חבילה ב"כ שהו"ח כביצה כ" מ"ו הנ"ל כ"ע לא צלח להקל
 על של תורה חלה להחמיר ולעכ"ד מ"ו הנ"ל כ"ע חשב
 לפי חגידל שלו והו"ח ה"ל ח"ך צדורו משכמו ומעלה גבוה
 מעל כל גבוהים ואגדלו ה"ל כפול משל אדם בינוני כנודע
 לכל

גל הבית
 ז"ד צת"מ
 לת לקטן
 י"ח ח"ח
 ז צספרו
 ורפה וכו'
 דה קודם
 דהא לא
 לנו צזה"ז
 חזר חלא
 ציס מ"ס
 י"ח ח"ך
 י"ח סעיף
 עד ח"ז
 הצעלים
 או מצרך
 כלעכ"ד
 הוא ה"ל
 נח וכו'
 ' ואיכא
 ו"ל ת"מ
 מהר"ו
 ה החלה
 ק"א חגד
 ח כרחה
 מ"ו ר"ש
 ון דח"ס
 * 34